

עלון האגודה

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, מורשת יהודי תימן מסודו של עובדיה בן-שלום

עובדיה בן שלום ז"ל
תנ"ך-תש"ד
מיסד האגודה

גיליון מס' 44

www.teman.org.il | hatemanim@gmail.com | 09-8331325 | 580013522 עמותת מס' 580013522

חברים המבקשים לקבל את העלון בדואר על מנת להפיץ את העלון במקום מגוריהם יכולים לפנות אלינו בטלפון או בדוא"ל

דבר יו"ר האגודה

ד"ר יגאל בן שלום

"ואשרי איש אשר נפשו נקיה – כי תהיה כגפן פוריה" אמר יהודה אלחריזי בספרו תחכמוני או הימן האזרחי, בהתייחסו לחודש תשרי. הבה נשכיל לבוא בנפש נקיה לשנה החדשה. הבה נהיה חכמים ונקיים את הפסוק "אהבת לרעך כמוך", ונקיים את מאמר המשורר "תקנה לך חבר ורעים יקרו", סיסמת האגודה לטיפוח חברה ותרבות, אשר אימץ בחוכמה אבא מורי עובדיה בן שלום. השנה מלאו 15 שנה לפרידה ממנו. ביום השנה התאספנו בהיכל התרבות ע"ש אריק איינשטיין בנתניה. נושא המפגש היה מנהיגות ושמענו סקירות מאלפות ומרתקות בנושא זה משלושה מנהיגים שהוכיחו לא רק במלים אלא גם במעשים את מנהיגותם. קהל של מאות חברי האגודה וסטודנטים שזכו לקבל מלגות האזינו לתובנות מפי אביגדור קהלני – גיבור ישראל, שלום בן משה – ראש העיר ראש העין ותא"ל (מיל) רונן שמחי, טייס קרב ומפקד בסיס בחיל האוויר.

שנת תש"פ, 2020, היא השנה בה ימלאו יובל שנים להקמתה של האגודה לטיפוח חברה ותרבות. אנו מתכוונים לציין שנה זו באירועים תרבותיים, אשר יבטאו את ההישגים אליהם הגענו בחמישים שנות פעילות. נקיים קונגרס בינלאומי לחקר יהודי תימן, נעניק מלגה ע"ש נעמי (נאחל לה בריאות ואריכות ימים) ועובדיה בן שלום לדוקטורנט מצטיין. נעניק פרס למחבר מאמר מצטיין בנושא הקשור לתרבות תימן. אנו בתהליך מתקדם של הוצאה לאור של ספרים מדעיים אשר יקדמו את המעיינים בהם בהבנת עושרה התרבותי של יהדות תימן. הנני ממליץ לקוראים מאמר זה לעקוב באתר האגודה ובפייסבוק של האגודה אחר הפרסומים על האירועים, הפרסומים והתכניות הרבות שניציע בשנה הבאה עלינו לטובה. הנני מאחל לכם ולכל בית ישראל שתזכו ו"תכתבו בספר החיים ובספר הזכרון"

במאמר לחודש תשרי תשע"ט אשר פורסם אשתקד, הקדמתי וכתבתי כי שנת תשע"ט היא השנה בה נציין 400 שנה להולדת ר' שלום שבזי. הנני שמח לציין כי בנושא זה היו הישגים לכלל עדת יהודי תימן, ראשיה ומנהיגיה, ללא הבדל בין הארגונים השונים העוסקים במורשת יהודי תימן. כולם ציינו שנה זו באופן מכובד שהביא את הנושא לתודעת הציבור בישראל. האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר, הביאה לירושלים במסגרת פסטיבל ישראל, את דבר המשורר הדגול, אל מול החומות במגדל דוד. חצר המגדל התמלאה בקהל מעורב מרחבי הארץ, אשר האזין לשירת ר' שלום שבזי בוקעת ומדהדת בירושלים, העיר בה התיישבו עולי תימן והקימו בה שכונות מחוץ לחומות. סרטונים הציגו את דמותו וקורותיו של ר' שלום שבזי, את ראשית ההתיישבות בכפר השילוח ואת הסיפור העצוב של גלות מאוזע בתימן בשנת 1679.

ר' שלום שבזי היה בין ראשי הגולים. גם בדרך קשה ואכזרית זו לא יבש מעיין יצירתו. בכיכר העצמאות בנתניה השתתפו למעלה מ 5000 איש במופע מוזיקלי אשר גם הוא נערך לציין שירתו הבלתי נשכחת של ר' שלום שבזי, שירה שהרעידה לבבות וריתקה את הקהל הנלהב עד חצות הלילה. ועתה מקבלים אנו את פניה של השנה החדשה, שנת תש"פ. בחודש תשרי, החודש הראשון בשנת תש"פ. חודש של חגי ישראל, ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות, הושענה רבא וסוכות, מקובל לעשות חשבון נפש, להתבונן אל העבר שחלף, ואתו חלק מחיינו ולצפות לעתיד, החלק הנסתר של חיינו, שיהפוך להיות עבר בעוד שנה.

"לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב כט) נאמר בפרשת "האזינו" אותה נקרא במהלך החודש.

ואוגדים שלשה אגדים" (עמ' 33).

דעה נוספת יש לציין במנהג תימן, וזו דעתו של הגר"י צובירי, וז"ל: "ואוגד חמישה אגדים [...] ומשכיב הלולב על גבי השולחן או על ברכיו שהוא יושב על כסא, באופן שאחורי הלולב (שדרה) יהיה למעלה, ופני הלולב (קליפה אדומה) יהיו למטה" (סידור כנסת-הגדולה עמ' תמז-תפב).

אגב אורחא, ידוע שרוב יהודי תימן הוסיפו **'הדס שוטה'** לאגידת ארבעת המינים, שהרי כבר הרמב"ם עצמו פסק בלכות לולב (פ"ז ה"ז) שמכל מין נוטל כפי שקבעו חז"ל, אך בהדס יכול להוסיף משום נוי מצווה.

ונביא את תיאורו של הגר"י קאפח בספרו הלכות תימן (שם): "**אח"כ כורך מסביב אגודה גדולה של הדס שוטה** וחוזר ואוגד מלמעלה לנוי המצווה ולהידורה".

ואחתום בדבריו של הגר"י רצאבי: "**אשרינו מה טוב חלקינו מה נעים גורלנו, שהחזקנו עד היום במנהגי אבותינו הקדושים נע"ג דור אחר דור ובכללם מנהג זה להרבות לנוי מצוה בהדס שוטה, לבד מג' בדים הדס משולש"** (בארות יצחק הל' לולב ס"ק קיז, יש לציין שדעת הגר"י צובירי שאין להוסיף הדסים כלל על ג' בדי המצווה, עיין ויצבור יוסף בר, ח"ג פרק כב).

מדברים אלה על יהודי תימן אצא בברכה ובתפילה לאחינו יהודי תימן, במיוחד לדור הצעיר שצמא לדברי חכמינו ולמנהגי ריבותינו היותר קדומים, הבה נחזיר עטרה ליושנה ונקדם את משיח צדקנו, מי יתן ונמשיך לדבוק במורשת אבותינו הקדומה שנעוצה עמוק עמוק במורשת היהדות בכלל.

אנו נמצאים לאחר חודש של אמירת פיוטים הנקרא **'אשמורות'**, שבו כולם עטופים בטליתות מצויצות, וקוראים את הפיוטים הקבועים בחרדת קודש וברעדה.

ועתה הגענו לחודש תשרי, חודש מיוחד מאוד, הן בפן הרוחני שהרי חודש זה מכיל מצוות רבות, בין היתר: תשובה, צדקה ותפילה. והן בפן המעשי, שע"מ לקיים מצוות רבות בחגים אלו דרוש עשייה כבירה, למשל: ניקוי השופר, בניית סוכה, גזימת הלולב, עשיית האגודה ועוד כהנה וכהנה.

במאמר קצר זה אביא את סדר אגידת ארבעת המינים שמצווה זו אחת מיני רבות בחודש זה, ונתאר את תהליך עשיית המצווה עצמה, היינו כיצד מכינים את המצווה ומהו אופן מנהג יהודי תימן באגידת הלולב.

ידוע דברי הגמרא בסוכה (לג.) שמצוות אגידת הלולב הוא לא חובה, אך יש בו מדין 'זה אלי ואנוהו', היינו מבחינת הידור מצווה יש לאגוד את ארבעת המינים, אך אם נטל אחד אחד יצא י"ח. וכבר פסק זאת הרמב"ם בהלכות לולב (פ"ז ה"ו), וז"ל: "מצווה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלושות אגודה אחת [...] ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא" (וכ"פ השו"ע סי' תרנא סעי' א).

אחרי שראינו דברים אלה נביט במנהג תימן עצמו כפי שמתאר לנו הגר"י קאפח בספרו הלכות תימן, וז"ל: "בערב החג, בשעות שלאחר הצהריים, אוגדים את הלולב.

וכן סדר אגידתו: אדם שם את פני הלולב כלפי פניו, כששדרו למטה על הרצפה, מניח שלשה הדסים מימין הלולב, ושני בדי ערבה משמאלו,

משה אוסי

א. אחות קטנה - פיוט לרה"ש

מתאחים. הביטוי שאל מתהלים: "כִּכְנָה אֶשְׂרֶה נְטָשָׁה יְמִינֶךָ" (פ' ט"ז), והמזמור מדמה את ישראל לגפן אשר האל מכונן אותה, נוטע, מייצב ומחזק אותה, ואילו הפייטן מתלונן על שהכרם נפרץ, ולא נשארו בו אפילו העוללות, דימוי לעוללים שגלו עם הוריהם. 'פָּרְצוּ וְאָרוּ' – במקום 'בצרו' נכתב 'ארו' בגלל החרוז: זרו וערו. הפועל 'אָרָה' מיוחד ללקיטת תאנים – אורים תאנים, וכן לָאָרוּת בשמים (שיר השירים ה' א'). המשורר מבקש נקמה, מידה כנגד מידה, הם אמרו "עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ" (תהלים קל"ז ז') - הִחְרִיבוּ אוֹתָהּ כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה עִירוֹם וְעֵרִיָּה, ולכן ישנה בקשה מה' שישפוך את חרונו על האויבים. ועם תחילת השנה החדשה בא הבית האחרון שכולו תקווה לגאולה הקרבה, וחותרם במלים: "תִּחַל שְׁנָה וּבְרַכּוֹתֶיךָ".

אחות קטנה הוא פיוט הפותח את תפילות ראש השנה אצל יהודי המזרח. מחבר הפיוט הוא הרב אברהם חזן מגירונה מהמאה ה-13: "אחות קטנה תְּפִלוֹתֶיךָ עוֹרְכָה וְעוֹנָה תְּהִלּוֹתֶיךָ אֵל נָא רְפָא נָא לְמַחְלוֹתֶיךָ תִּכְלָה שְׁנָה וְקִלְלוֹתֶיךָ".

הפיוט מתאר את מצבה השפל של כנסת ישראל המכונה "אחות קטנה" – היא נמצאת בגלות ומצפה לגאולה. בבית השלישי נמשל עם ישראל הן כצאן אשר האויב הנדמה לאריות פיזר אותן, והן כגפן שאת גדרותיה פרצו ואת ענביה בצרו עד העוללות. 'וְכִנְתָּ יְמִינְךָ פָּרְצוּ וְאָרוּ' – מהי הכנה? היא קשורה להרכבת ענף על ענף ממין אחר, מאותה משפחת עצים. הענף העליון – נקרא רוכב, והענף שעליו מרכיבים – נקרא כנה, ולאחר זמן הם

ב. שופר, קרן ותרועה

הביטויים: שופרא דשופרא, שפיר ולשפר; ומתוך הוראה זו המליצו חז"ל: "בחודש הזה, חודש הסליחות, שִׁפְרוּ מעשיכם". בעברית החדשה יצרה את הביטוי 'מי שפיר' – הקרום החיצון של הביצית המופרית ושהעובר נתון בה ברחם אמו, ודומה כאילו העובר נתון בתוך שפופרת. בר"ה אנו קוראים מתוך תהלים את הפסוק: "עֲלֶה אֲלֵהֶם בְּתִרְעָה ה' בְּקוֹל שׁוֹפָר" – תרועה' היא משרש רו"ע, ופירושה קול שברים היוצא משופר או חצוצרה, או קול רועד ורוטט היוצא מפי אדם השר והצוהל.

שני שמות לשופר – קרן ושופר. קרן – ע"ש המעטפה החיצונית, החומר הקרני; ושופר – ע"ש השפופרת, החלל הפנימי שדרכו בוקע הקול. עבור הבהמה – הקרן משמשת לעוצמה ולכח כדי לנגוח ולהזיק, ואילו ישראל משתמשים דווקא בחלל הפנימי של הקרן, רק בשפופרת ולא בקרן; אנחנו מתחברים אל קול התרועעה ולא אל כח הקרן, במיוחד בראש השנה.

ואסיים עם איחולי: "שופר בשנה החדשה" = שופר מלשון השתפרות, ושנה חדשה חיבת השתנות והתחדשות. שנה טובה!

באכדיית המלה 'שפּוֹר' פירושה תיש בר, והיא קרובה למלה העברית 'צפיר' – תיש צעיר, צפיר עזים. בעברית השופר יסודו בקרן איל ששימש בימי קדם להזעקת צבא ולהכרזות בימי חג ומועד. בארמית קיבל השורש משמעות של יופי וחוץ, על כי הקרניים מעניקות חן והדר לחיה, וממנה שאלנו את

הסולחה - סליחה או גישור ובוררות?

הסולחה (בערבית 'צֶלְחָה') היא טקס עתיק מקובל בחברה הערבית, שבו הצדדים המעורבים ברצח מנסים להגיע לסיומו של הסכסוך, והם כורתים מעין ברית שלום. את הטקס מנהלים המתווכים המפשרים בין הצדדים, ותכליתה היא למנוע נקמת דם מיותרת ולהשיב את החיים למסלולם הרגוע. תחילה פונים אל הצד הנפגע ומבקשים ממנו להסכים לקיום הסולחה, וכן שומעים ממנו את סכום הכופר שהוא מבקש לו כפיצוי (ישנן 'תחבולות' להוריד את הסכום). הפרוצדורה של הסולחה דומה במעט להליך הבוררות המקובל בתרבות המערבית והנקרא "גישור ובוררות".

המילה 'סולחה' בכתובתה בעברית – נשמעת כ'סליחה', ולא היא! מקורה בערבית – צֶלְחָה, ובשפות השמיות השורש צל"ח, הוראתו שבירה ובקיעה, ומכאן בעברית לפרוץ ולחצות מכוון מים, 'צליחת הנהר', ובהשאלה לגבור על מכשולים, ולהשכיל ולמצוא את מבוקשו ולהגיע אל מטרתו, ומכאן הביטויים: "הצליח דרכו", "צלח בידו", "דרך צלחה". ואדם בעל מידות – עשוי שתצלח עליו הנבואה, באשר הוא ראוי ומתאים, ו"האיש המצליח" בתנ"ך הוא המשכיל לצלוח את החיים בדרך האמת והישר, והוא אינו ה'מצליחן' של ימינו. וכך בערבית – "צאלח" הוא ההגון והחסיד, וכשרוצים להזכיר את הדור הקדום של הצדיקים אומרים "אֶגְ'ל אלצאלח". מכאן נבין את ה'צֶלְחָה' בערבית – לחבר את שני החלקים ה'שבורים', לתקן ולגרום ששני הדברים יצלחו שוב לשימוש; ואם מדובר בבני אדם ובחברות – לאחד את הקרעים ולפייס את שני הצדדים כדי שיחסיהם יחזרו להיות תקינים, וממילא גם 'מוצלחים'. בהצלחה!

חדש!

הופיע גליון 35 של כתב העת

תהודה

בעריכת אדם בן-גון

בגליון מאמרים מרתקים בנושא:

מורשת יהודי תימן ותרבותם ממיטב החוקרים והכותבים

ניתן להזמין באתר האגודה ובטלפון למירב: 09-8331325

עלות: 40 ש"ח בלבד והמשלוח חינם!

האגודה לטיפוח
חברה ותרבות
מזמינה את חבריה
לימי עיון ותרבות

5 ימים בחג החנוכה באילת

ערן צנחני

ברכה כהן

ציון גולן

גיא יהוד

אביעד יחיא

ראם כהן

אמיר שוהר

מלון ליאונרדו
פלאזה אילת
22-26.12.2019
כ"ד-כ"ו בכסלו התש"פ
הרצאות
מרתקות

לפרטים והרשמה: משרדי האגודה 09-8331325, יוסי בין צור, יפה לוי 054-3516699 אוהבה 050-2399543, מירב קעטבי 050-8780060 וכן אצל הפעילים: ציון אחרק 052-5550120, אתי רעום נגר 053-2775008, שלמה עוזרי 050-5957572, שאול ליבי 050-7672906, נטשה חריר 050-8515617, שמשון לוי 050-6704448, צביה נוככי 052-5948334, צביה ציוני 054-4554751, שלמה מקרלי 050-5262298, נחום גרידי 050-7701196, נועמי עטיה 052-5301993, ציפורה חביב 053-3772263

עלות ש"ח חצי פנסיון | לא כולל הסעה | הגברה: שלמה תם, קלידין: עידו כהן
משרדי האגודה 09-8331325 | יפה לוי 054-3516699 | מירב קעטבי 050-8780060

שריד לבית המקדש

ד"ר משה גברא - המכון לחקר חכמי תימן

דווקא משום חיבוב המצווה, הרי שתוספת של הדסים שוטים רבים הופכים אותם באופן יחסי לרוב...". הוא כתב עוד במאמר, כי מנהג זה של תוספת הדסים היה נפוץ גם בארצות שמחות לתימן כמו פרובנס, ספרד, ועוד.

יוצא, כי בתימן נשתמר עד היום המנהג אשר היה רווח בארץ ישראל בתקופת בית המקדש, כפי שמצאנו במטבעות היהודיים מאותה תקופה. יש סבירות גדולה שמנהג זה היה נפוץ אף קודם לכן, חיזוק למסורת מהרי"ץ ויהודי תימן, כי **מסורת תימן היא עתיקת יומין ומקורה במנהגי בית המקדש**.

מנהג תימן הפשוט היה כרמב"ם להוסיף הדס אך לא להוסיף ערבות, ומצד שני נהגו כרס"ג שההדסים הנוספים אינם משולשים, אלא המכונים "הדס שוטה". זהו גם המנהג הפשוט עד היום בקהילות הבלדי, להוסיף על שלושה בדי ההדס כמות גדולה של הדסים, **לא בדיעבד אלא לכתחילה**, מהטעמים שהזכיר מהרי"ץ, ובמסורת תימן רואים בכך מצוה להידור ולנוי ארבעת המינים.

מרן בשו"ע (תרנא, טו) כתב "והמדקדקים אינם מוסיפים על ב' ערבות וג' הדסים עבות". דברי השו"ע הללו לא השפיעו מהר על מנהג תימן, ובסידורי תימן מסוף המאה הט"ז והמאה הי"ז לא מצאתי כל שינוי במנהג. מנהג תימן הפשוט, להוסיף הדסים ולא ערבות, היה המנהג הרווח עד המאה הי"ח, ואז החלו להתנגד לתוספת הדסים בהשפעת ספרי הדפוס החדשים.

המצב היום בארץ, כל קהילות הבלדי וחלק מקהילות השאמי נוהגות כמנהג העתיק בתימן, וחלק מקהילות השאמי נוהגות כשו"ע, לא להוסיף כלום.

להרחבה, עיין בספרי "מחקרים בסידורי תימן", כרך ג', ע' 313-325, ותקציר בסידור "התכלאל המדעי המהודר" ע' 534-535.

לקחם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג, מ).

המנהג הפשוט ברוב עדות ישראל לקחת לולב אחד, אתרוג אחד, שלושה בדי הדס ושני בדי ערבה. לפי רס"ג והרמב"ם, שהיו "מאריה דאתרא" (הפוסקים העיקריים) של תימן, מותר להוסיף על שלושה בדי ההדסים. רס"ג התיר להוסיף גם יותר משני בדי ערבה, והרמב"ם לא התיר להוסיף ערבות.

המנהג הפשוט בסידורי תימן הקדומים ועד היום, להוסיף הדס דווקא ולא ערבה, ונהוג להוסיף הדס שוטה ולא הדס משולש, כפי שכתב הרמב"ם ולא כרס"ג שהתיר להוסיף אף בערבות, ולא מצאתי בכל סידורי תימן הקדומים ביותר מנהג אחר בזה. בסידורי תימן לא כתוב כמה בדיוק יש להוסיף הדס שוטה, והבדל נתון לשיקול דעת כל אחד ואחד.

מנהג תימן תואם את המצב שהיה בזמן בית שני, כפי שכתב פרופ' זהר עמר במאמר היפה "תוספת הדסים" (סיני כרך קל"ט, ע' 10-עב), בו הוא מפנה לתיאור המטבעות היהודיים מתקופת המרד הגדול, משנת 69 לספירה הנוצרית, בהם ניתן לראות, כי מספר ההדסים עולה על שלושה בדים. כלומר, היה זה מנהג נפוץ בזמן חורבן בית המקדש השני להוסיף על בדי ההדס, וכך נהגו גם בתקופת הגאונים. לפי חלק מהגאונים בשם רב האי גאון, תוספת הדסים "שוטים" (לא משולשים) היא **לכתחילה** ולא רק בדיעבד. הטעמים שנתנו למנהג של תוספת הדסים שהוא לנוי מצוה, מהרי"ץ מנמק "שלא ימהר ליבש ולכמוש מיום שני וניטל כל הדרו ולא תואר לו ולא הדר", ופרופ' זהר עמר הוסיף טעם יפה משלו, שהדבר "קשור לאיסור להריח מהדס של מצוה, שכן כרגיל הוא משמש להרחח, אך ברגע שהוקצה לצורך נטילת ארבעת המינים הוא נאסר להרחח. מאחר שאדם עשוי להיכשל באיסור זה, לעתים מבלי משים,

ערב שירים ושורשים

זמירות מוכּנה ארץ שמלפּנום, צבי צדיק במזרחת וינה (אדון הכל - שבזי)

מארח את **סגיב כהן** **חבורת הזמר**

של מושב "אלישיב" ומנהלה המוזיקלי עידן-חיים דוד

אי"ה, ביום ראשון
ז' בתשרי תש"פ, 6.10.19
במרכז התרבות באלישיב

20:00 התכנסות וכיבוד קל
20:30 תחילת האירוע
במעמד ד"ר יגאל בן שלום
נשיא האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תעוד ומחקר
ובחסות המועצה הדתית עמק חפר

כרטיסים בעלות 20 ש"ח | ניתן להשיג אצל אסנת לוי: 054-8340023
בתשבע שרעבי: 053-3400996 | מנוחה סירי: 052-8432377 | שושנה שעייבי: 050-6414247

מספר המקומות מוגבל! כל הקודם - זוכה!

ערב ראש השנה בסידורי תימן

ד"ר משה גברא - המכון לחקר חכמי תימן

בערב ראש השנה וטבילה במקווה כתב בנוסח "ויש פרושים... ויש שנהגו", ואילו לגבי תספורת ורחיצה בערב החג כתב "ומצוה", והדברים מובנים שכן מקורם במנהגי תימן העתיקים. בכל ערב שבת וחג הקפידו בתימן להסתפר ולרחוץ לכבוד שבת וחג, זוהי מצוות כבוד שבת, ומצווה זו עתיקת יומין מימי ישעיה הנביא כפי שכתוב "וקראת לשבת עונג ולכבוד ה' מכובד", ואילו שלושת המנהגים האחרים הם מנהגים חדשים שחדרו לתימן בדורות הסמוכים למהרי"ן, מנהגים שלא התפשטו מאוד בציבור, ולכן מהרי"ן ניסח זאת במילים "יש פרושים" ו"יש שנהגו".

וכך היה מנהג תימן הפשוט בקרב קהילות הבלדי, להקפיד להסתפר ולהתרחץ בכל ערב שבת וחג, אך לא נהוג להתענות וללכת לקברי צדיקים, והמהדרים היו טובלים במקווה.

מנהג נוסף שהזכיר מהרי"ן בסידורו הוא המנהג שנוהגים בערב ראש השנה, לעשות התרת נדרים לאחר תפילת שחרית, ונחלקים הציבור לשתי כתות ואומרים "שמעו נא רבותי". וכתב מהרי"ן בפירושו לסידור "מנהג ארץ ישראל להתאסף בערב ראש השנה בבית הכנסת להתרת נדרים ושבעות, ועושים שני ענינים, תחלה לתקן מה שקלקלו לעשות התרה על העבר...".

הווי אומר, שמנהג זה של התרת נדרים הגיע לתימן ממנהג ארץ ישראל ופשט בתימן וברוב קהילות הבלדי, ומי שלא הספיק התרת נדרים בערב ראש השנה עושה עד יום כיפור.

בכל סידורי תימן הקדומים לא מוזכרים המנהגים של תענית בערב ראש השנה, הליכה לקברי צדיקים, טבילה במקווה, תספורת ורחצה לכבוד החג, ועוד. כמו כן לא הוזכרו בסידורי תימן הקדומים תפילת מנחה לערב ראש השנה, כיון שהיא תפילת החול הרגילה.

שלושת המנהגים הראשונים לא הוזכרו, כיון שלא נהגו בהם בעבר בתימן, ואילו תספורת ורחצה, ברור שהיו נוהגים בערב ראש השנה, כפי שנהגו בכל ערב שבת וחג, ולא היה בזה מנהג מיוחד דווקא בערב ר"ה.

מהרי"ן, אשר כתב את סידורו במחצית השנייה של המאה ה"ח, לא התייחס למנהגים אלו בגוף הסידור כיון שבגוף הסידור כתב בד"כ את הנוסח מהסידורים הקדומים, ובפירושו לסידור כתב מנהגים חדשים רבים, ובמנהגים אלו כתב **"הרבה פרושים נהגו להתענות בערב ראש השנה וזכות הוא להם, וזכות הוא לו לוותר שליש עונותיו כדאיתא במדרש... ויש שנהגו לילך על קברי הצדיקים כדי שיבקשו המה רחמים עלינו וגם הוא יבקש רחמים עליהם שמה. ויש שנהגו לטבול בערב ראשונה במקוה ובה תלוי גם כן להתקבל תפלתו ביום הנורא יום הדין דראש השנה. ומצוה על כל אדם להסתפר ולרחוץ ערב ר"ה ואח"כ ילך להתפלל גם כן תפלת מנחה בבית הכנסת באימה ויראה..."**

ויש לשים לב לניסוח המדויק של מהרי"ן בדבריו, לגבי הליכה לקברות צדיקים, תענית

ימי עיון ותרבות בירוחם יהודי תימן

ליל שבת ושבת 4-5.10.19
תפילות, עונג שבת (גיעלה)
דברי תורה ופיוטים לפי מסורת תימן
”לימוד תימני”
סיור באזור המדברי הנפלא

יום חמישי בערב 3.10.19
« הרצאות מרתקות
« סרטים דוקומנטריים
« סדנאות חוויתיות
« פרשת ילדי תימן
« שירה ופיוט

חמישי חצי פנסיון
שבת פנסיון מלא
1,600 ₪ לזוג לא כולל הסעה
מוגבל ל-40 חדרים בלבד

**חמישי - שבת פרשת ”וילך”
ד’-ו’ תשרי תש”פ 3-5.10.19
במלון ”אירוס המדבר” ירוחם**

לפרטים והרשמה: יפה לוי 09-8331325, 054-3516699 אהובה 050-2399543, מירב קטעבי 050-8780060
וכן אצל הפעילים: ציון אחרק 052-5550120, אתי דעוס נגר 053-2775008, שלמה עוזרי 050-5957572, שאול ליבי 050-7672906
משה חריר 050-8515617, שמעון לוי 050-6704448, צביה כוכבי 052-5948334, צביה ציוני 054-4554751, שלמה מקבילי 050-5262298
נחום גרידי 050-7701196, נעמי עטיה 052-5301993, ציפורה חביב 053-3772263

הבית התימני - מאכלים

דוד חוברי

המאכלים מהמטבח התימני התבססו בעיקרם על מוצרים בסיסים, זמינים ובעיקר זולים. גם אופן ודרך ההכנה לא התאפיינו במורכבות קולונארית אלא בפשטות ובחוסר תחכום מיוחד, הן מפאת חוסר הזמן והן מצד המצב הכלכלי שגבל בעוני. מעניין שגם בבתי האמידים לא השקיעו מחשבה מיוחדת בהכנת דברים מורכבים ולמעשה העושר בא לידי ביטוי בכך שאולי הכמויות היו רבות אך לא לצורך הסתאבות אלא כדי לתת לעניים ולאלה שאין ידם משגת. לכן טבעי הדבר שאת המקום הראשון תפסו מיני המאפה שבעיקרם היו סוגי לחם ולאחר מכן מיני הדייסות והמטבלים ולבסוף המרקים ומעשה הקדרה.

מיני הקמחים ואופן הכנתם:

המאפים הוכנו מסוגי קמח שבאו ממיני הדגן השונים: חיטה, שעורה, עדשים, דורה, תירס, פול ושאר קטניות.

קמח לבן: קמח המיוצר מחיטים נקרא "נקי", גרעיני החיטה מושרים במים למשך שש שעות תהליך השריה זה נקרא 'רזום' בסיומו מיבשים את החיטים בשמש למשך כשלוש שעות או בצל למשך כחמש שעות, לאחר מכן טוחנים את הגרעינים ומנפים אותם היטב להוצאת החומרים הנלווים הגסים. למעשה הפסולת שיצאה מנופה בשלוש נפות בעלי חורים משתנים מנקבים קטנים לגדולים יותר. בניפוי הראשון של הפסולת, הקמח היוצא ממנה נקרא "קצרה". בניפוי השני הקמח היוצא נקרא "רוס" (מורסן) ובניפוי השלישי הקמח היוצא נקרא "צופארה" (סובין). זו האחרונה משמשת כמאכל לתרנגולות שמגדלים בבית ואילו האחרים, ה'קצרה' והמורסן מכינים מהם לחמים לימות השבוע. את הקמח הנקי והמשובח משתמשים בו להכנת מיני מאפים לשמחות לשבתות וחגים.

להלן מיני חיטה אחרים:

'חית'ית' - בעברית משנאית נקרא 'קיבר' - זה קמח של חיטים שנטחנו ללא השריה. 'טוחין שיעיר' - קמח שעורים, קמח זה נטחן מגרעיני שעורה לאחר שעברה ברירה דהיינו הוצאת פסולת גסה, אבנים ורגבי עפר.

הסובין של קמח זה נקראים 'חיסה'. זיעוף' - קמח דורה - טוחנים את גרעיני הדורה ישירות.

'טוחין רומי' - קמח תירס.

'טוחין בילסין' - קמח עדשים.

'טוחין קילה' - קמח פולים.

נכ'אלה' - זהו שם משותף לסובין היוצא מכל סוגי קמחי הקטניות.

בטרם נעבור לסוגי הלחמים נסביר כיצד הכינו את השמרים להתפחת הבצק. את השמרים הכינו מבצק ישן הנקרא שאור. את חתיכת הבצק השרו במים בתוך כלי חרס קטן שהושהה במקום קריר למשך כל הלילה, במהלך ההשהיה הוסיפו לו מעט מים

וקמח כדי להגדיל את הכמות ולדלל את המשרה שבה מתרחש תהליך ההתרבות של השמרים.

מיני הלחמים ומאפים:

מאחר ואלה היו רבים ומגוונים אמנה אותם בקצרה ובפרק הבא אפרט על כל אחד ואחד בנפרד אודות דרך הכנתו ומתי נהגו להשתמש בכל סוג וסוג. להלן שמותיהם: סלוף, מית'נה, מית'נה קאמז (משחוט), קורם, כער, קפוע, ג'חין, קלוב, רוקאק, לחוח, כ'וויץ, ג'ליטה, זלאביא, כובאנה.

מוזיאון מורשת יהודי תימן

חוויה ערכית ייחודית לכל גיל

פעילות מיוחדת ילדי בתי הספר והציבור הרחב

במוזיאון תוכלו להנות מחוויה חינוכית הבאה לחשוף בפני התלמידים באופן יצירתי וייחודי את התרבות וההיסטוריה של יהודי תימן. בני הדור הצעיר יחשפו למסורת יהודי תימן המשמרת תרבות יהודית עתיקה האוצרת בתוכה ערכים גנויים ועתיקים. הפעילות תעניק להם היכרות והבנה של עולם תרבותי שהוא חלק חשוב ובלתי נפרד מהתרבות הישראלית המתחדשת.

הפעילות במוזיאון כוללת:

- סיור במוזיאון מלווה בהסברים שבו יצפו התלמידים בכתבי יד תורניים, חדר המורי, חדר הסעודה התימני, החתונה התימנית, חדר היולדת, המטבח התימני ועוד.
- סרטים המציגים את תרבות יהודי תימן מהיבטים שונים.
- סדנאות חווייתיות שירה תימנית מהדיוואן (ספר השירים), שירה תימנית המתארת את חיי האישה, ריקמה תימנית, קליעת כלים תימנים, סיפורים הנשזרים על תקופת החיים בתימן, מסע העלייה וההתאקלמות בארץ, ריקוד תימני, ריקוד תימני מודרני, המטבח התימני ועוד.
- חדר עיון וספרייה
- מערכי שיעורים
- אתר אינטרנט המפגיש ידע רב ותוכנות לימוד.

"סוף וקפיטום אל לעינת מנדלת מיוספת
והלעב. פחוק אלון סוף יספי בני אל תלנית
אל מנדלת יספית ותיבס וכן לעבס פילאלית
לכס ל חלק חלוב כתיבוס סקפילס פתימנית
הביבולו" פני און

"פיו סרזיס אל זוסף זלבו צה פוקב
סופיאון מנדס בו צמית לבקי.
נכתי וכתולתי מנהלסרס פתימנית ומאוסף
צלי אל מנדלגין וקרי זיק תכנות ומסותי אל
פישת חסון" זוף בירוק צהיר

"סרזלד מאלתי אל תכנות פישת חסון
כתי יסבס פתימנית זל אל פתימנית פתימנית
לפתיק פתימנית פתימנית פתימנית
קפילת מתימנית מתימנית מתימנית זוף זלוקית

להזמנות חייגו: 09-8331325 כיכר העצמאות 11 נתניה

רבי שלום עראקי - נשיא הקהילה היהודית

דוד חוברי

ומפואר שמעיד עליו הנוסע המפורסם י' ספיר שסייר בתימן בתחילת המאה ה-19, שהיה עשוי להכיל למעלה מאלפיים מתפללים. השני נקרא "כניסת אלעוזירי" והשלישי שבדמאר - "כניסת סאלים". על מנת לתחזק באופן שוטף את בית הכנסת הגדול בצנעא הוא הקצה לשם כך את דמי השכירות שקיבל מארבע חנויות שהיו בבעלותו בשוק המקומי. הוא גם בנה מקוואות וגם דאג לתחזוקן השוטף באותה שיטה. הוא תרם ספרי תורה וספרי קודש רבים לבתי הכנסת וליהודים. במיוחד נתפרסם בכך שהושפע מאוד מחכמי א"י ובפרט מחכמי צפת הספרדיים ובעקבות התפתחות הדפוס בזמנו, ייבא לתימן מאות רבות של סידורים בנוסח ספרדי וחלק אותם חינם אין כסף לכל דורש. כמו כן, הוא החדיר את השולחן ערוך לכל בתי הכנסת ובכך דחק את הרמב"ם שהיה עד אז המרא דאתרא הצידה. למעשה ניתן לומר שהוא רכש מכספו אלפי ספרים מודפסים והחדיר אותם לתימן חינם אין כסף ואף בכפיה. בגלל המציאות בתימן של חוסר ספרים ובשל העובדה שספרים-כתבי יד היו יקרים מאוד, הרי שרבים קיבלו זאת בשמחה. יחד עם זאת מציאות זו גררה בעקבותיה מחלוקת לא קטנה בקרב השמרנים שלא היו מוכנים לוותר על מסורות עתיקות הן בתחומי המנהג, המסורת, התפילה וההלכה. כאמור ר' שלום סייע לקהילות נוספות ברחבי תימן כמו קהילת יהודי רדאע שביקשו ממנו להתערב במחלוקות בענייני הנהגת הקהילה. הוא בנה ביכנ"ס גם בעיר מוכ'ה על שפת ים סוף.

גם קהילות יהודיות מחוץ לתימן זכו לסיועו, הרב רפאל מיוחס שהיה ה"ראשון לציון" בירושלים בין השנים 1756-1771

שלח לו הקדשה של ספרו עם דברי שבח והודיה כנראה על רקע תרומותיו. מכל הנאמר לעיל ניתן להבין כיצד הצליח רבי שלום בן אהרון אלעראקי לבסס את מעמדו כ"רוטשילד" בזמנו לבני עמו.

רק זה מבוסס על מאמרו של פרופ' אהרון גימאני בתוך "פעמים 55 תשנ"ג" (עמ' 134-144).

ר' שלום בן אהרון אלעראקי כיהן כנשיא יהודי תימן והיה אחראי על יצירת המטבעות והטבעתן. תפקיד רגיש זה מסתבר היה מסור פעמים רבות בידי היהודים שנחשבו נאמנים למלך יותר מהמוסלמים, כך גם במאה העשרים בימי האימאם יחיא. לפיכך היה לרבי שלום מעמד מיוחד בקרב המלך ושריו. הוא כיהן בתפקידו בין השנים 1733-1761 תחת שני מלכים. הראשון שהכיר גם את אביו אהרון סמך עליו עד יום מותו ורק בתקופתו של המלך השני חלה הרעה ביחס אליו בגלל קנאים ומוציאי דיבה מקרב המוסלמים שהעלילו עליו. למעשה הוא נחשב למנהיג הפוליטי הבולט ביותר בכל הדורות שפעל רבות למען יהודי תימן. הוא נודע בכינויו ע"י בני דורו ואף ע"י הבאים אחריו בשם הרשב"א - ר' שלום בן אהרון. מפורסם יותר היה כינויו "אלאוסטא" שפירושו האומן, כנראה בשל תפקידו החשוב במטבעה ואולי גם בשל מעמדו הרם בקרב יהודי תימן. את מעמדו ופרסומו הרב השיג בזכות מפעלות חייו למען יהודי תימן בכלל, יהודי צנעא בפרט ואף לקהילות יהודי א"י. בשל עושרו הרב שצבר הן בימי חייו והן בירושה מאביו, הוא יכל להרשות לעצמו להיות הפילנתרופ האולטימטיבי והבלעדי למען אחיו, ובהתחשב בעובדה ההיסטורית שהקהילה היהודית בזמנו הייתה ענייה מרודה ומרוששת, בעקבות גלות מוזע שהייתה זה לא מזמן, הרי שהטבעת חותמו הפילנתרופי נצרבה היטב בתודעת יהודי תימן לאורך שנים רבות. למעשה היה זה מבחינה היסטורית האדם הנכון, במקום ובזמן הנכונים ביותר. פעולותיו ויוזמותיו התמקדו לחיי קהילתו בצנעא ולחיי קהילות אחרות בתימן. להלן אפרט את תרומתו לקהילה: היו שלושה בתי כנסת שניים בצנעא ואחד בדמאר. המפורסם שבהם נקרא על שמו "כניס אלאוסטא" שנתקיים עד לעליה האחרונה לא"י בשנת 1949 היה זה ביכנ"ס גדול

אלוי - צַבֵר, צַבֵר/צַבֵרָה מֵרֵה Aloe sp

פרופ' זוהר עמר

ברפואה התימנית נעשה שימוש מגוון באלוי. המיץ הטרי משמש לחיטוי וריפוי פצעים. למשל, ברירית הפה ונגד שטפי דם חיצוניים. המיץ המיובש הוא מרוכז יותר בפעילותו ומשמש כמשלשל חזק, להסדרת פעולת המעיים ואין ליטול ממנו יותר מגודל כאפונה. שימש גם לחזוק השיער ועוד. לטיפול בקטרט היו נוטלים מהשרף הנוקשה וטוחנים אותו לאבקה ונותנים אותה על העיניים. מפי אינפורמנטים אחדים שמעתי על שימוש בטיפול במחלת הסוכרת. בשימוש חיצוני חורכים מעט באש את השרף היבש שהופך למשחה לחה ומשמש למריחה בטיפול בשברים ובחיטוי פצעים.

שימוש מיוחד היה בתימן בצבר לתינוקות שזה עתה נולדו. היו נוטלים חתיכת גוש צבר וממסים אותה במים רותחים. מהנוזל השחור כשהוא במצב צמיגי היו צובעים את פני היילוד בלחי ובמצח בשרטוט מקווקו או נקוד ליופי וכשמירה מעין הרע ושאר המזיקין. העיטור היה בגוון שחור-חום מבריק, שניתן להסרה לאחר שטיפה במים. אחד מהאמצעים לגמילת התינוק היה מריחה של ה"צבר" המר על פטמות שדי אמו.

* מתוך האנציקלופדיה לצמחי תימן (בהכנה). ניתן לבקר באתר של המחבר "קדמוניות הטבע" ולמסירת מידע אותנטי לכתובת: amarzoh@gmail.com

צמחים רב שנתיים, ממשפחת השושניים. לרוב בעלי שושנת עלים שמתוכם עולה גבעול הנושא אשכול פרחים בגוון צהוב או אדום. העלים מאורכים ובשרניים, נוקשים וקוצניים בשוליהם. בסוג אלוי כמאתיים מינים בעולם הישן, באפריקה הטרופית והדרומית ובמערב חצי האי ערב. בתימן לבדה גדלים כעשרים מינים. אחד מהם הוא האלוי האמתי (A. vera), הנפוץ ביותר בעולם כצמח נוי ורפואה.

הצמח שימש כצמח נוי ותרבות כבר בימי קדם ונהגו לגדלו בגינות או בעציצים על הגגות. בתלמוד ירושלמי מובא בעניין הלכות שביעית, שהוא יכול להתקיים זמן ממושך ללא השקיה: "ומקיימין את האלווי בראש הגג ולא משקין אותן" (ד, ד לה ע"ב). הוא נקרא בערבית בשם "צבר" ושמו הועתק לצמח קוצני אחר שהגיע לאזור המזרח התיכון לאחר הגילוי אמריקה, הידוע כיום בשם צבר מצוי (Opuntia ficus-indica).

השימוש העיקרי באלוי הוא לרפואה במוהל דמוי ג'ל שבעלים בעודו טרי או מיובש. המיץ הצמיגי, צבעו שקוף-צהבהב, וטעמו מר ביותר. לאחר שהעלים נקטפים, מניחים לנוזל שבהם (לא בסחיטה) לרדת באיטיותו לאחר מכן הוא יובש או חומם לצורך אידוי הנוזלים לגושים קשים שצבעם שחור, זגוגי מבריק. מפורסם היה בתימן "צבר חד'ראמי", היינו שמוצאו מאזור חצרמות שבדרום תימן.

אהובה בן שלום

המטבע אלא בעיקר התנהלות על פי הערכים שלנו.

זוג הורים מספרים על ניתוק מההורים של האבא. האבא מתעקש על כך שההורים שלו לא יראו את הילדים ואשתו מודאגת בצדק על השלכות המשבר על הילדים. חשוב לציין שהדרך שבה ההורים יטפלו במשבר הזה מול הוריהם, יוצרת סוג של חוויה לילדים ומשפיעה על התנהגותם בעתיד.

ניתוק זה סוג של ההתמודדות במשבר. אנחנו מתנתקים כדי לשמור ולהגן על עצמנו. אנחנו לא עושים את זה כדי להשיג משהו אבל זה מקבל משמעות שונה כשיש ילדים.

אחת הדרכים להתמודדות במשבר זה היא לומר למשל לבעל: "אני מבינה את הכעס שלך. יחד עם זאת אנחנו הורים, ולילדים יש צורך להיות עם סבא וסבתא. אנחנו מהווים גם סוג של מודלינג עבורם בנושא התמודדות במריבות מול הורים. כי מחר אם הם יגידו שהם לא ידברו איתנו שבוע מה נגיד להם? אני רוצה שהם יבינו שאפשר גם אחרת ולכן הייתי רוצה לאפשר להם לצייר לסבא וסבתא ציורים ולהסביר להם שנשמור את הציורים עד שהקשר יתחדש ואז ניתן לסבא וסבתא את הציורים".

סוג כזה של התמודדות מראה לילדים שבבית שלהם מתמודדים עם מריבות בדרך אחרת. לא בדרך של ניתוק. בכך מפחיתים חרדות ומאפשרים להתפנות לעיסוקים אחרים.

בגליון הקודם דיברנו על התמודדות המשפחה עם גיל ההתבגרות. **בגליון זה נדבר על הגשר לקשר.**

הגשר לקשר – הוא כל מה שמדבר על תקשורת בין שני אנשים. בין ההורה לילד, בין ההורה להורה שלו, בין בעל לאשתו וכו'.

מכיון שמדובר בצרכים שונים, הבנה ונכונות לתקשורת אחרת היא הפתרון להרבה משברים בתחנות החיים. מדובר על תהליך של: תיאום ציפיות, עידוד, גמישות, הקשבה לעצמי, הקשבה לאחר, הקשבה ל"דלק" שמניע אותי, שיתוף, התייעצות, בקשת עזרה וגבולות. כל אחד מהפרמטרים הללו נבחנים ביחס לעצמנו.

לדוגמא: בקשת עזרה – אנחנו בודקים איך אנחנו מתמודדים עם קבלת תשובה "לא" על בקשת העזרה.

גמישות וויתור – נשאל את עצמנו האם כאשר אנחנו מוותרים, אנחנו מצפים לתמורה.

הצבת גבולות – תהיה לעולם מול עצמי ולא למישהו אחר. אין דבר כזה של להציב לילד גבול. אני יכולה להגיד: כשמדברים אלי לא יפה אני לא עונה. כשלא נעים לי אני לא נמצאת. אבל אני לא אגיד לילד: אם לא תפסיק [...] אז [...] כי זה טוב היום כשהוא בן 5. מה יהיה כאשר הוא בן 13?.

גמישות – המאמץ של כל אחד לבוא לקראת השני לאו דוקא על בסיס קבלת תמורה באותה

עֲדָרָא מְדִימָה / וְלֹא זֹוג אֱלֹהֵימָה:

בתולה לתמיד, ולא בעל התנפלות.

פירוש: אימרה בפי בחורה, המעדיפה להישאר בתולה ולחיות בשלום מאשר להינשא לבעל וחיי מריבה והתנפלות.

עֲדָרָא וְלוֹ צ'מֶרֶת / וְטָרִיק אֱלֵאמָאן וְלוֹ טוֹלֶת:

בתולה ואפילו צמקה, ודרך בטוחה ואפילו נתארכה.

פירוש: בנוסח מעין זה, היו זקני היהודים מפטירים בנסיעתם בדרך המלך: "דרכים סלולות ואם רחוקו/ דדי בתולה ואם צמקו".

מִן תְּשֵׁהָ לְזֹוגָה גִּיר מֶרְתָּה / לְעֵנַת אֱלֵלָה עֲלֵא צוֹרְתָה:

מי שהתאוה לאשה זולת אשתו – קללת אלוקים על צורתו.

ממאגרי המוזיאון

הפריט: לבה, שמסה, תכלול, לאזם ענק

ענקים אלה פרוסים על בטנת אריג פרחוני, למנוע אובדן תליונים הענק, להבטיח פריסה של הענק והצנעת הצוואר, וכן תחושה נעימה במגע עם העור. בחירת אריג הבטנה מבטא גם את טעמה האישי של העונדת. אולי גם בכדי לעקוף את האיסור ללבוש אריג פרחוני, שכן בצנעא, אפיין מוסלמיות, והיה אסורה על היהודיות. יוקרתו של הענק נמדדה באיכות הכסף והעבודה וכן בגודלו. ענקים אלה צנועים יחסית, שכן תליוני האורך יצרו רק שתי שורות אופקיות.

רבי סעדיה בן משה קטיעי

נולד בשנת 1682 ונפטר ב-1757 היה אב בי"ד קבוע חמישי לאחר מותו של ר' דוד חותר. רבי סעדיה מוזכר ארבע פעמים בחיבוריו של המהרי"ץ שמשמך עליו בענייני שחיטה ותפילה. ר' סעדיה העתיק את מנורת המאור וכתב לה פירושי מילים בשנת 1739. כמו כן כתב חיבורים בענייני שחיטה ותפילה. כאמור הוא חי ופעל בזמנו של המהרי"ץ והעריך אותו מאוד, הוא אף פנה אליו בבקשה לסכם את כללי הפסיקה של השולחן ערוך. יש לציין שגם הוא הושפע מחוכמת הקבלה שבאותה עת הייתה בשיא פריחתה בצפת.

סיוע במימון לטיפול שיניים ליוצאי תימן ועדן

הקרן ע"ש פנחס יהודה והאגודה לטיפול חברה ותרבות מורשת יהודי תימן מכריזים על מתן סיוע לטיפול שיניים למשפחות נזקקות מקרב יוצאי תימן ועדן. משפחות של יוצאי תימן ועדן המקבלות הבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי או המטופלות במחלקות הרווחה יכולות להגיש בקשה לסיוע בקבלת טיפולי שיניים. הבקשות יוגשו באמצעות טפסים שניתן לקבל במשרדי האגודה לטיפול חברה ותרבות מורשת יהודי תימן בכיכר העצמאות 11 נתניה.

לפרטים: טל': 09-8331325 | פקס: 09-8614712 | מייל hatemanim@gmail.com
הזכאים בהתאם לקריטריונים הללו יקבלו טיפול במרפאות שיניים של רשת כללית סמייל. (הטיפולים לא כוללים הלבנת שיניים, יישור שיניים ואורתודנטיה).
סכום ההשתתפות לכל מטופל עד 6,000 ₪.

האגודה פעילות

מוזיאון יהדות תימן | המכון לכתבי יד ע"ש יחיר גרמי | ספריית עיון ומחקר | ארכיון המוסיקה והצליל בניהול איתמר פנחס | פעילות בקרב העולים החדשים מתימן | הוצאת כתב העת המדעי-תימא | הוצאת כתב העת - תהודה | המכון לחקר יהדות תימן ותרבותה ע"ש עובדיה בן-שלום | ימי עיון ותרבות | הוצאת ספרים | מלגות לסטודנטים